

FREMMEDELEMENTET I DE NORDJYSKE KØB- STÆDER I DET 16. OG 17. AARH.

Af *C. Klitgaard.*

Efterfølgende Afhandling grunder sig væsentligt paa Arkivstudier vedrørende de indre Forhold i Vendsyssel, som jeg gennem en Række Aar har foretaget, og hvortil Carlsbergfondet har ydet mig økonomisk Støtte.

Det tør vel anses for almindeligt kendt, at vore Købstæder i sidste Halvdel af det 16. og Begyndelsen af det 17. Aarhundrede modtog en ret betydelig Tilgang af Udlændinge, der søgte hertil for at undgaa de religiøse og politiske Uroligheder i Vest- og Mellemeuropa; vi kan bl. a. pege paa Slægten Worm (de lærde Wormer), der kom til Aarhus fra Arnheim i Nederlandene c. 1550, og til Aalborg, som da var Jyllands største Handelsby, kom et betydeligt Fremmedelement; thi selv om man giver Dr. Albert Olsen¹ Medhold i, at det store tyske Element i Aalborg, som Dr. Mackeprang nævner,² ikke er ensbetydende med tyske Borgere i Byen, idet den største Del af dem kun var tyske »Liggere«,³ der under deres midlertidige Ophold her indtraadte i »Guds Legems Lav«, viser en Gennemgang af »Aalborg Bysbog 1535—1627« dog, at der i Aarene 1550—1627 var en ikke ringe Tilgang af Udlændinge (Tyskere og Nederlændere), der tog Borgerskab her og assimilerede sig med det øvrige Borgerskab, saa deres Efterkommere hører Danmark-Norge til, og da mange af disse Fremmede utvivlsomt stod paa et højere Kulturtrin og havde større merkantil Indsigt og anden faglig Dygtighed end Byens hjemlige Befolkning, er det ogsaa givet, at de har tilført den gode Kræfter, som er at spore i den mægtige Udvikling, Aalborgs udenrigske Handel og vist hele Byens Næringsliv tog i Aartierne omkring Aar 1600. Bemærkelsesværdigt er det ogsaa, at saa mange af de Fremmede allerede i første Generation kom til at indtage Stillingen som Borgmestre, Raadmænd o. s. v.

¹ Acta Jutlandica IV 2, S. 5.

² Dansk Købstadstyrelse S. 82.

³ 1623 udgik Forbud, at ingen »Liggere maatte tilstedes i Riget«.

Der gælder for Aalborgs Vedkommende det samme, som Oberstudienrat, Professor Fritz Graef har udtalt i sin Afhandling »Westfalen in Flensburg«:⁴ »Es waren nicht grosse Massen, welche in jener Zeit nach dem Norden wanderten, aber es waren Männer, die in der neuen Heimat überraschend schnell zu Ansehen und Bedeutung kamen, ja, die durch ihr Wirken, ihre Testamente und Stiftungen dem Zeitalter ihr Gepräge aufdrückten«.

Foran er nævnt den nederlandske Familie Worm i Aarhus;⁵ i Horsens kan nævnes Fock Albertsen With fra Emden, Familierne Tideke,⁶ Felthus,⁷ Ten Aar⁸ og Wildstock, hvis Navne alle tyder paa fremmed Oprindelse, og fra Kolding kan nævnes Familien Falenkamp fra Westfalen,⁹ der alle hørte til Borgerstandens højeste Lag.

Jeg skal her nævne nogle af de udenlandske Slægter i Aalborg, hvis Efterkommere for en stor Del har været at finde i de øvre sociale Lag i Danmark og Norge; Vedtegning B betyder Borgerskab, G = Gildebroder i Guds Legems Lav, og N henviser til Oplysningerne i Tauber og Nielsen: Embeds og Bestillingsmænd i Aalborg.¹⁰

Peter v. Aachen (fra Rostock, B. 1576, G 1568, Gravskrift se Jydske Saml. X 57).¹¹

Tonnes Balchenburgh (B. 1571, G. 1569; Købmand, kgl. Salter i Nibe o. 1600, Raadmand, N. 124, antagelig fra Holland).

Jørgen Folmersen v. Bergen (B. 1551, G. 1569, fra Hamburg, hvor Broderen Bastian v. B. var Borgmester. Købmand, flyttede til Hjørring).¹²

Daniel Calow (død 1688, fra Preussen, Apoteker, Borgmester, N. 104).

Jacob Jansen van Distelberg (f. o. 1600, død 1674, Raadmand, N. 133).

Johan Ertmann (B. 1598, G. 1590, fra Lübeck, Købmand, Raadmand, N. 128).

⁴ Zeitschrift für schleswig-holsteinische Geschichte. Bd. 60. S. 24 (1931).

⁵ Om Familien se Personalh. Tidsskr. 8. I. 170 ff. og 9. II. 81 f.

⁶ Ogsaa i Flensborg.

⁷ Ogsaa i Flensborg og Aalborg.

⁸ Maaske = v. Aar. En Christen v. Aar nævnes i Aalborg 1606.

⁹ Norsk hist. Tidsskr. II. 338; Jyske Saml. IX. 74.

¹⁰ Adskillige af disse Personer omtales ogsaa nærmere i V. A. Secher: Familien Secher.

¹¹ Hans Hustru Anna Gertsdatters Fader var Guldsmed i Aalborg Gert Hermansen, hvis Familienavn antagelig var Gesmell. Om Familien se min Hjørring Bys Historie S. 318.

¹² Om Familien se min Hjørring Bys Historie S. 32.

- Urban Gjedsmann (B. 1569, Felbereder).
- Hermann van Ginchel (B. 1585, G. 1582, fra Nederlandene, Købmand, Raadmand, N. 126).
- Didrik Grubbe (B. 1593, G. 1590, fra Lübeck, Købmand, Borgmester, N. 100).
- Henrik de Hemmer (død 1591, var 1586 Borger og Købmand, fra Nederlandene).
- Henrik Kampmann (B. 1577, G. 1571, Købmand, Raadmand, fra Comden i Nederlandene).
- Henrik Piphering (B. 1563, G. 1553, Købmand fra Lübeck). Tonnes Piphering (B. 1568, G. 1561, Købmand).
- Poul Popp (B. 1563, G. 1562, Købmand, antagelig fra Nederlandene, Borgmester, N. 95).
- Baltser Rauch (B. 1614, G. 1614, Købmand, Direktør for Saltkompagniet; født i Schönebeck i preussisk Sachsen).
- Johan van Rhin (B. 1573, G. 1571, Raadmand, N. 123).
- Jochum Stefansen Rostocker (var her 1587, Købmand, Raadmand, N. 124).
- Peter Røring (Rürinck) (B. 1625, Købmand, fra Scharmbeck i Hannover).¹³
- Hübert Snitlach (B. 1606, G. 1609, Købmand, Raadmand, fra Aschendorff i Preussen, N. 129).
- Claus Tor Smeden døde som Købmand i Aalborg 1649; han var antagelig af den westfalske Slægt af samme Navn i Flensborg, og hans Vaaben var et Kornneg i rødt Felt. (Klokker Ole Nysteds Ms. i Universitetsbibl.).
- Carsten Werckmester (B. 1609, kom antagelig til Aalborg fra Tønder, men var vel af udenlandsk Afstamning, Købmand, N. 108).
- Her er nævnt de mest prominente af de fremmede Borgere i Aalborg; i mine Uddrag af Bysbogen findes endvidere følgende, der antagelig for Størstedelen har været Haandværkere og Skipper.
- Daniel Bagger (B. 1625, fra Rostock).
- Wentzel Bartz (B. 1574, Skræder).
- Henrik von Bergen (B. 1596, G. 1596).
- Reinhold Bewer (B. 1606, G. 1607, fra Deventh i Nederlandene).
- Heines Bodicher (B. 1598, fra Rostock).
- Hans Borthus (B. 1593, hans Søn Hans gift med Borgmester Jørgen Olufsens Datter).
- Hans v. Bremen (B. 1559, G. 1567).

¹³ Personalh. Tidsskr. 7. VI. 151.

- Hans Bøyer (B. 1592, fra Rostock).
 Arnt van Daruidt (B. 1576, G. 1582, Snedker, men har vel været Billedsnedker, da han blev Gildebroder).
 Henrik Durlø (B. 1575, fra Deventer i Nederlandene).
 Hermann Furkop (B. 1615, Tinstøber).
 Jørgen Heuffelder (B. 1611, Apoteker, Tysker, flyttede til Sæby).
 Morten Jansen (B. 1600, fra Hardewich).
 Withus Karpe (B. 1598).
 Willem Koch (B. 1625, G. 1615, fra Fasternoe i Westfalen).
 Gert van Lenghen (B. 1573).
 Hans Lichthart (B. 1611, G. 1608).
 Hans v. Lübeck (B. 1550, blev Borger for Lensmanden Aksel Juels Forbøns Skyld).
 Lübbert Richors (B. 1607).
 Jacob van Rin (B. 1582, G. 1582).
 Gert Rollufsen (B. 1601, fra Lübeck).
 Harmann Rotker (B. 1592, G. 1592).
 Frantz Røvdantz (B. 1593, fra Rostock).
 Gert Schrøder (B. 1589, fra Lübeck).
 Ewert tom Stade (B. 1603, G. 1604, fra Münster i Westfalen).
 Rasmus Torck (B. 1559, fra Lübeck).
 Herman Wacker (B. 1595, G. 1594), Siger Wacker (B. 1597, G. 1595), Thonnis Wacker (B. 1600).
 Marcus von der Weide (B. 1609, Skomager).
 Jochim Wilborn (B. 1597, fra Rostock).
 Willum Wortmann (B. 1611, G. 1613, fra Lübeck).

Man vil heraf se, at Fremmedelementet i Aalborgs Borgerskab omkring Aar 1600 var ret betydeligt, men ogsaa til vore nordlige Smaakøbstæder naaede det ud, maaske med Aalborg som Gennemgangsby.

I Skagen træffer vi 1581 en hollandsk Skipper og Handelsmand Johan Diriksen bosat,¹⁴ og en Lambert Buttendich, vel ogsaa en Udlænding, var 1606 Borger her og 1608 og 1609 Raadmand. Han indsatte 1606 ialt 120 nye Ruder i Fyrligten.¹⁵ I Hjørring boede Jørgen Følmersen von Bergen, der 1551 tog Borgerskab i Aalborg og 1569 blev Gildebroder der. Han var Broder til Borgmester i Hamburg Bastian v. Bergen og var gift med en Datter af Raadmand i Hjørring Lambert Didriksen, der døde i Hjørring 1551. Om Jørgen v. Bergens

¹⁴ Kancelliets Brevb. 10. Okt. 1581.

¹⁵ C. Klitgaard: Skagen Bys Historie S. 308 og 423.

Efterkommere henvises til min Hjørring Bys Historie S. 32 og 317, idet dog bemærkes, at hans Sønnesøn, Kapellan i Vraa Daniel Jensen Bergs Hustru Anna Olufsdatter ikke var Præsten i Vraa Oluf Krags Datter, men var Datter af Oluf Laursen i Stade i Seridslev Sogn. Af Daniel Bergs Efterkommere findes antagelig endnu en Del i Midtvevdsyssel.

Som Følge af, at Sæby ved Aar 1600 var Vendsyssels betydeligste Købstad, træffer vi i denne By et større Kontingent Udlændinge end i de to forannævnte Byer: Skagen og Hjørring. Medens Mønstringsregistret over Borgerskabet 1583¹⁶ ikke frembyder andre Navne med udenlandsk Klang end Hans Tysk, træffer vi efter Aar 1600 en Del. 1633 tog Johan Arendsen Wehr, Hollænder, Borgerskab her,¹⁷ og 1638 tog Skomager Mikkel Jensen, født i Schlesien, Borgerskab;¹⁸ deres videre Skæbne er ukendt.

En Gert Borchorst boede 1564 paa Sybygaard Stavn og havde da Proces med Jørgen Jespersen, Borgmester i Sæby;¹⁹ sandsynligvis har han drevet Købmandskab, Byen til Fortrængsel. I første Del af det 17. Aarh. træffer vi i Sæby Dorte Johansdatter Borchorst, gift med Raadmand Christen Mikkel Riber,²⁰ og hendes Søster Else Johansdatter Borchorst, gift med Borger i Sæby (o 1620) Jens Hjulskov, hvis Søn Mourids Borchorst, Præst i Gunderup og Nøvling 1644, blev Stamfader til en stor Slægt Borchorst.

Slægten Hetlop.

Samuel Hetlop var Tolder og Byfoged i Sæby o. 1600²¹ og døde her 15. Sept. 1608, begr. i Kirkens Kor.²² Han var gift med Katrine Frederiksdatter, død 29. Marts 1646, der 2. G. ægtede Raadmand i Sæby Hermann Gesmell. Samuel Hetlop efterlod sig vist 3 Børn: A.—C.

A. Elsebe Samuelsdtr. Hetlop, f. 16....., d. 16....., gift I med Christen Clausen, Borger i Sæby (1619), med hvem hun havde Børn; gift II (før 6. Febr. 1633) med Frands Johansen Ertmann,²³ der 1633 og 1641 var Borger i Sæby, og som var Søn af Raadmand i Aalborg Johan

¹⁶ Danske Kancellis Mønstringer af Borgerskaber.

¹⁷ Raadstuepr. 6. Apr.

¹⁸ a. St. Blad 26.

¹⁹ Kancelliets Brevb. 17. Juli 1564.

²⁰ Stamfader til Slægten Vogelius. Var Raadmand o. 1610 og 1642.

²¹ P. Dyrrkjøt i Ny kgl. Saml. 4°, 746.

²² Borgm. Chr. Rhuus' Ms. om Sæby Kirke m. v. 1694. (Sæby Præstearkiv, jfr. »Vendsyssel Folk og Land« III. 26).

²³ Maaske = Frands Hansen, der i 1640—50erne var Prokurator i Sæby.

E. fra Lübeck. Med ham havde hun Sønnen Johan Ertmann, f. o. 1635, der 1681 efter en bevæget Ungdom i Ostindiefart og Deltagelse i Nakskovs Forsvar 1659 blev Byfoged og Toldbetjent i Sæby, men 1683 dømtes fra Embederne for Vold og Helligbrøde og derefter flyttede til København.²⁴

B. Jakob Samuelsen (Hetlop?) Var Borger i Sæby 1629, da en Niels Jensen, som tjente ham, ihjelslog Chr. Sørensen i Riberholt i Aasted Sogn.²⁵ Nærmere ubekendt.

C. Frederik Samuelsen Hetlop var Borger i Sæby 1638, Kirkeværge 1642—43, og ligger tillige med sin Hustru Elle Christensdatter Riber (Datter af Raadmand i Sæby Christen Mikkelsen R. og Dorte Johansdr. Borchorst) begr. i Sæby Kirke.²⁶

Af hans Børn kendes 3. 1—3.

1. Katrine Frederiksdtr. Hetlop, der 1691 var gift i Sæby med Købmand der Laurids Christensen, som da kaldes forrige Indvaaner i Sæby og da købte en Gaard der. Hans Hustru sagde, at han formedelst Alderdom og Svagelighed ikke kunde møde i Retten ved Skødningen, hvorfor hun mødte.²⁷ Han var død før 1708, men de ses ikke begravede i Sæby. Laurids Christensen havde tidligere været gift med Maren Nielsdatter Rhuus, død 1676, begr. i Sæby Kirke, Søster til Borgmester Laurids Nielsen Rhuus.

2. Christen Frederiksen (Hetlop), der nævnes i Sæby Kirkes Stolestaderegisters Tilføjelser (o. 1670) sammen med Samuel Frederiksen, men som vist rejste bort fra Sæby.

3. Samuel Frederiksen Hetlop, f. o. 1640, der 1671 var Borger i Sæby og var Købmand. Han opsagde 2. Juni 1675 sit Borgerskab, efter at han som adskillige andre Sæbyfolk var flyttet til den nye By Fladstrand, fordi de ikke kunde ernære sig i Sæby. Magistraten vilde dog ikke modtage hans Opsigelse, da Fladstrand laa i Sæby Købstads Frihedsdistrikt, og fordi der flyttede saa mange Borgere fra Sæby til Fladstrand, at Sæby blev ruineret.²⁸ 26. Aug. 1676 tog han saa paany Borgerskab i Sæby, men boede 1680 og 1691 i Fladstrand,²⁹ saa han har maaske

²⁴ Sæby Tgb. 14. Juni 1682 ff. og 7. Marts 1694.

²⁵ Kancelliets Brevb. 16. Decbr. 1629.

²⁶ »Vends. Folk og Land III. 34.

²⁷ Sæby Tgb. 28. Jan. 1691.

²⁸ Sæby Raadstuepr.

²⁹ Sæby Rp. 21. April, 1680 Bl. 49 b.

drevet Købmandskab og Sejlads begge Steder.³⁰ Han var gift med Maren Christensdatter³¹ (Datter af Christen Andersen, Murmester i Sæby, og Anne Nielsdatter Rhuus, † 1669), med hvem han havde efternævnte Børn: a—d.

- a. Elle Samueldatter Hetlop, f. Sæby 1671, begr. Fladstrand 6. Juli 1707, gift med Jakob Krogsøn i Fladstrand, med hvem hun havde 2 Børn (Maren, døbt Fladstrand 17. Sept. 1700, og Samuel, døbt s. St. 26. Sept. 1701). Jakob Krogsøn ægtede 2. G. Mette Calmer, antagelig fra Bækmaden i Aasted S.
 - b. Niels Samuelsen Hetlop, f. 167?, levede 27. Okt. 1720.
 - c. Anna Samueldatter Hetlop, døbt Sæby 16. Novbr. 1680, gift Fladstrand 15. Juli 1701 med Anders Gundersen i Fladstrand, med hvem hun havde flere Børn.
 - d. Christen Samuelsen Hetlop, f. Fladstrand o. 1676, død Fladstrand Marts 1733, Købmand og Kirkeværge, gift Sæby 1. S. i Adv. 1705 med Sofie Christiansdatter Ferslev, f. Sæby o. 1673, Fladstrand 13. Marts 1739, Datter af Tolder og Borgmester i Sæby Chr. Hansen F. og Anne Ottedatter.³² Christen Hetlop var først Købmand i Sæby og tog 21. April 1705 Borgerskab som Farver der, men flyttede efter 1709 til Fladstrand. Han havde følgende Børn: 1)—4).
- 1) Maren Christensdtr. Hetlop, f. Sæby 29. Juli 1706, død Fladstrand 10. April 1773, gift 1. G. Fladstrand 28. Juli 1727 med Købmand og Skibsejer Peder Christensen Hjul, dbt. Fladstrand 6. Aug. 1702, død Fladstrand 19. Febr. 1737, Søn af Christen Knudsen og Apolone Nielsdtr. Gift 2. G. Fladstrand 3. Okt. 1738 med Peder Hansen Høyer, dbt. Skagen 19. Juli 1698, død 9. Juni 1779 hos sin Svigersøn Ole Jørgen Billeschou (gift med Anna Hedevig Høyer) paa Linderumgaard i Ugilt Sogn. Høyer, der var Søn af Købmand i Skagen Hans Boyesen H. og Maren Jakobsdtr. Holst, var Handelsbetjent hos Maren Het-

³⁰ Ses ikke død i Fladstrand til 1718, »døde« 1719—25 mangler.

³¹ Ses ikke død i Fladstrand til 1718.

³² Se Anna Levin: Slægten Ferslev fra Skagen, S. 17.

- lop, da han ægtede hende. Han fik 23. April 1749 Skøde af Mette Bille til Knivholt paa Fladstrand By, 94 Ejendomme, for 3900 Rdl. grov Kurant og 20 Speciedukater, og 1775 solgte Høyer Byen for 5000 Rdl. til Johannes Gleerup til Eget.
- 2) Anne Christensdt. Hetlop, f. Sæby 30. Jan. 1710, død ...17..., gift med Købmand Anders Thomsen Holm, f. Hirsholmen 11. Decbr. 1697, død Fladstrand 20. Novbr. 1766.
 - 3) Ellen Christensdtr. Hetlop, døbt Sæby 15. Juni 1712, død....., gift Peder Ottosen i København.
 - 4) Hans Christensen Hetlop, dbt. Sæby 1. Sept. 1715, begr. Fladstrand 29. Sept. 1716.

Slægten Gesmell.

Herman Gesmell, f. 15....., død Sæby 2. Novbr. 1635, begr. i Kirkens Kor,³³ Gravsten. Var sandsynligvis Søn af Guldsmed i Aalborg Gert Hermansen, der blev Gildebroder i Guds Legems Lav 1567. Var Købmand i Sæby — muligvis ogsaa Guldsmed — og ses bl. a. at have haft Papirhandel.³⁴ 1616 og følgende Aar var han Raadmand. 1616 gav han Lysekroner til Sæby Kirke.³⁵ Boede paa nordre Side af Algade³⁶ i den Gaard, der ved Aar 1700 tilhørte Byfoged Chr. Rhuus. Gift ca. 1609 med Katrine Frederiksdatter, f. 15..., d. Sæby 29. Maj 1646,³⁷ Enke efter Tolder og Byfoged i Sæby Samuel Hetlop, der døde 15. Sept. 1608. Herman Gesmells Hustru deltog 1623 som Tilsyn i en »Pigemalkning« paa Sæby Raadhus.³⁸ Ægteparret synes kun at have haft 3 Børn: A—C.

A. Gert Hermansen Gesmell, f. 1610, død 20. Aug. 1649, 39 Aar;³⁹ var Borger i Sæby 1633 og var Raadmand 1636⁴⁰ samt 1636—37 Kirkeværge. Var Købmand og var gift med Anne Nielsdatter, f. 16..., død 1666, Enke efter Steffen Madsen i Sæby, der døde 25. April 1630. Alle 3 be-

³³ Chr. Rhuus' Ms. om Sæby Kirke 1694. Jfr. »Vends. Folk og Land« III. 26. Her citeret som R.

³⁴ Sejlstrup Lens Regnskaber 1629.

³⁵ R. 27.

³⁶ Sæby Tingbog 21. Febr. 1638.

³⁷ R. 27.

³⁸ »Vends. Aarbøger« 1919. S. 159.

³⁹ R. 32.

⁴⁰ Sæby Tingbog 1636. Bl. 160.

gravet i Sæby Kirke,⁴¹ hvor Anne Nielsdatter 1650 købte det Lejersted, hvor begge hendes salige Mænd var nedsat.⁴² I Ægteskab med Steffen Madsen havde hun 2 Børn, nemlig Kirsten Steffensdatter, der 1648 var gift med Raadmand Niels Sørensen (Slægten Wirenfeldts Stamfader), og Peder Steffensen, der o. 1663—1668 var Byskriver i Sæby. 1648 fik Gert Gesmell Arveafkald for sine Stedbørns Arv, og 1662 fik Anne Nielsdatter Arveafkald fra Gesmells Børn for deres Fædrenerarv.⁴³ Anne Nielsdatter skødede 1662 den af hendes afdøde Mand beboede Gaard ved Stampemøllen i Sæby til sine Svigersønner Christen Steen og Christen Christensen samt 2 Huse til Svigersønnen Mads Koldbro.⁴⁴ Gert Gesmell og Anne Nielsdatter havde 4 Døtre: 1—4.

1. Anne Gertsdtr. Gesmell, f. 16..., død 16, gift 165? med Morten Nielsen Kjærulff i Birket i Hørmested, f. 16..., død ..., gift 1. G. med Karen Laursdtr, død 1652.⁴⁵
2. Maren Gertsdtr. Gesmell, f. 16..., død o. 1678, gift (1662) med Købmand i Sæby Mads Lauridsen Koldbro, f. 16..., død 1696, Søn af Borger i Sæby Laurids Madsen Koldbro, død 17. Maj 1646, og Inger Madsdtr.⁴⁶

Mads Koldbro solgte 1696 sin Gaard i Sæby til Sønnen Gert.⁴⁷

Mads Koldbro og Maren Gesmell havde 4 Sønner: Samuel Madsen, der 1678 var Fuldmægtig paa Havnø, Laurids og Frederik, der 1679 var Borgere i Sæby, og Gert, der 1696 var Borger her. Disse Brødre solgte 1679 en Gaard med Jord i Sæby samt nogle Lejeboder ved Stranden kaldet »Røde Boder«, hvilket de havde arvet efter deres Moder, til Købmand Niels Christensen.⁴⁸

3. Katrine Gertsdatter Gesmell, f. 16..., død før 21. Juni 1686, gift (1662) med Borger i Sæby og Købmand i Fladstrand (1677) Søren Christensen Steen, f. 16..., død før 15. Febr. 1682. Han skødede 19. Okt. 1681 en Gaard øster i Sæby sønder ud til Møjen til

⁴¹ R. 32.

⁴² Kirkens Regnskab.

⁴³ Sæby Tgb. 1662 Bl. 59 f. og 63.

⁴⁴ a. St. Bl. 55 og 57.

⁴⁵ C. Klitgaard: Kjærulfske Studier S. 13.

⁴⁶ R. 52, Sæby Tgb. 15. Jan. 1679.

⁴⁷ Sæby Tgb. 1710 Bl. 180 b.

⁴⁸ a. St. 11. Juni 1679. Niels Christensen, der en Tid drev stor Forretning, men senere fallerede, var Søn af Murrnester i Sæby Chr. Andersen og Anne Nielsdtr. Rhuus, død 1669.

Kapellan i Sæby Peder Pedersen Galskyt. Af Katrine Gesmells Børn kendes kun Sønnen Christen Sørensen Steen, f. i Sæby, der 21. Juni 1686 fik Skudsmaalsvidne af Sæby Raadstueret. Han var i sin Barndom kommet fra Byen og havde siden opholdt sig paa fremmede Steder.

4. Apolone Gertsdatter Gesmell, f. 16..., d. 16..., gift (1662) med Christen Christensen, f. 16..., d. 1684—89, Borger i Sæby og senere (1680). Bruger af Gaarden Kirkeskov (nu Kærskov) i Albæk Sogn, hvilken Gaard af Hk 4—1—2—1 Aar 1700 ejedes af hendes Søkendebarn Johanne Samuelsdatter Gesmells Mand, Borgmester Christen Lauridsen Rhuus i Sæby. Christen Christensen, der ofte optraadte som Sagfører for forskellige, var Tingskriver til Voergaards Birk. Ægteparret havde flere Børn: En Søn Gert Christensen nævnes 1689, tog Borgerskab 1691 i Sæby, og er vist identisk med den G. C., der 1690 var Forvalter paa Store Stenshede;⁴⁹ Niels Christensen fik 17. Novbr. 1684 Attest af Sæby Raadstue om sin Fødsel, og Jakob Christensen Kærskov (eller Kærsgaard) samt Samuel Christensen Kærskov, f. 1665 (eller Kærsgaard), der i Slutningen af 1600erne var Farvere henholdsvis i Aalborg og Hjørring,⁵⁰ var antagelig ogsaa Sønner af dette Ægtepar, idet Samuel Christensen Kærskov (Kærsgaard) i Hjørring havde en Datter Apolone⁵¹ (gift med Postmester Hans Jakobsen i Aalborg); endelig havde Chr. Christensen og Apolone formodentlig en Datter Marie, der var gift med Købmand og Borger i Sæby Thomas Lydersen,⁵² og som var Moder til Præsten i Hammer og Horsens Lyder Kærskov, f. 1708.

Apolone Gesmell solgte 13. Novbr. 1689 en Grund i Sæby med paastaaende Hus til Hr. Albrecht Christensen, Præst i Volstrup og Hørby.⁵³ Hendes Lavværgе var da Christen Jørgensen i Kringelhede.

Christen Christensen i Kirkeskov udstedte 24. Sept. 1684 Gældsбrev til Assessor Peder Hofman i Aalborg for 39 Rdl., som han havde oppebaaret af Assessorens Fæstere i Albæk, og pantsatte derfor sit Løsøre og et Hus sønden for Kirken i Sæby.⁵⁴

⁴⁹ Nu Ottestrup i Volstrup S. Gert Christensen købte 1690 Ejendom Sæby (Tingbogen 5. Novbr.).

⁵⁰ C. Klitgaard: Hjørring Bys Hist. S. 121 f.

⁵¹ Hendes Søster Anna var gift med Pastor Niels Jyelby i Hjørring.

⁵² Borgerskab 1683. Var 1692 gift med Lisbet Christensdatter af Lyngdrup i Horsens Sogn.

⁵³ Sæby Tgb.

⁵⁴ a. St. 24. Septbr. 1684.

B. Samuel Hermansen Gesmell, f. o. 1615, død Sæby 25. Sept. 1649, begr. i Kirken, Købmand og Raadmand i Sæby. Gift o. 1638 med Johanne Clemensdatter, f. 16..., død Sæby 17. Juli 1649, begr. i Kirken, maaske Datter af Skræder Clemen Nielsen i Sæby. Samuel Gesmell gav 1649 Ligbaare til Kirken,^{54a} og den blev benyttet første Gang 26. Juli til hans Hustrus Lig og til ham selv den paafølgende 4. Oktober.⁵⁵ 2. Aug. 1649 betalte han ogsaa for Lejersted i Kirken til sig og Hustru, hvilket Lejersted 1674 blev solgt til hans Svigersøn Borgmester Chr. Lauridsen Rhuus.⁵⁶ Gesmells Bo, der blev registreret 18. Okt. 1649, udviste en Formue af 5045 Sldr. foruden Huse og Jord for 605 Daler.⁵⁷ Magistraten, der var Formynder for de 2 umyndige Børn, forvaltede Boet slet, og Borgmester Peder Christensen Knivholt blev 16. Marts 1653 tiltalt for Urigtighed med det, idet Lensmanden paa Sejlstrup havde forlangt Rigtighed af Borgmesteren for Arven.⁵⁸ Borgmesteren skyldte Boet 1764 Sldr., da han 1653 fratraadte Embedet. Den følgende Borgmester Laurids Rhuus vilde 1654 lade Sagen gaa til Lensmanden eller til Landstinget, men Peder Knivholt tilbød at rette for sig, saa Lensmanden ikke skulde besværes med Sagen, og formedelst Alderdom og Skrøbelighed formaaede han ikke at føre Proces. Af Dom af Sæby Byting 1. Okt. 1662 og andre Aktstykker ses, at Peder Knivholt var blevet forfulgt med Rigets Dele for denne Sag, og at han rømte og undveg fra Byen, hvorefter han døde i Sommeren 1656.⁵⁹ Der blev saa anlagt Erstatningssag mod Børnenes Værger, men de blev ved Hjemtinget 1. Okt. 1662 frikendt for at tilsvare det Beløb, Peder Knivholt havde besveget Dødsboet for, hvorpaa Sagen gik til Landstinget, hvis Afgørelse ikke kendes.⁶⁰ Samuel Gesmell og Johanne Clemensdatter havde 2 Børn: 1—2.

1. Herman Samuelsen Gesmell, f. Sæby o. 1639, begr. Sæby 5. Marts 1720 i Slægtens Gravsted.⁶¹ Købmand. Efter Forældrenes Død kom han i Huset hos Købmand og Raadmand i Aalborg Jens Christensen, der var gift med Maren Clemensdatter, sandsynligvis hans Moster, og som selv ingen Børn havde. Her fik han »Kost, Lærdom og an-

^{54a} R. 52.

⁵⁵ R. 90.

⁵⁶ Kirkens Regnskabsbog.

⁵⁷ Sæby Tgb. 1662 Bl. 113.

⁵⁸ Sæby Raadstuepr. 9. Okt. 1650, Sæby Tgb. 23. Febr., 16. Marts, 10. og 31. Aug. 1653.

⁵⁹ Sæby Tgb. 1662 Bl. 136 ff., 149, 165 f.

⁶⁰ a. St. 10. Decbr. 1662.

⁶¹ Intet Skifte i Sæby.

den Fornødenhed«, og imedens voksede hans Arv efter Forældrene, saa den 1662 var blevet til 7500 Sldr.⁶² 21. Sept. 1670 blev han i Aalborg gift med I d a T h ø g e r s d a t t e r, døbt Aalborg 14. April 1638, død Aalborg 22. Juli 1677, Datter af Raadmand Thøger Christensen og Anne Hansdatter. Herved kom han ind i en anset og vistnok ogsaa formuende Familie, og i de følgende Aar drev han formentlig Plejefaderens Forretning, da Jens Christensen var gammel og apoplektisk. 16. April 1678 blev han i Aalborg gift med J o h a n n e P e d e r s d a t t e r. Han boede endnu i Aalborg 11. Aug. 1679, da han udstedte Pantebrev til Magistraten i Aalborg for 4000 Sldr., som hans to Børn tilkom i Mødrenearv, og for hvilken Arv han pantsatte sin Gaard og Ejendom i Sæby samt 7 Boder ved Tiendeladen i Aalborg; men kort derefter nedsatte han sig som Købmand i Sæby.⁶³ 1684 blev han sammen med sin Hustru Johanne Pedersdatter tiltalt af Konsumtionsforpagter i Sæby, forhenværende Borgmester Christian Hansen Ferslev, fordi de havde forhindret Konsumbetjentene i at foretage Husundersøgelse, og da Ferslevs Hustru Anne Ottesdatter⁶⁴ var kommet ind til Gesmells for selv at undersøge angaaende eventuel ulovlig Brygning, havde de skubbet og stødt hende, medens Betjentene var sendt bort for at rekvirere Hjælp hos Byfogeden. Gesmell havde ogsaa sagt til Anne Ottesdatter, at hun var en uforskammet Kvinde, der vilde gaa i Byen og visitere, i Særdeleshed i et Hus, hvor Konen »laa inden Kirke«⁶⁵ (∴ endnu ikke havde været i Kirke efter Barselfærd og derfor ansaas for uren). Gesmell krævede Sagen afvist, fordi Stævningen ikke var rettidigt forkyndt.

7. Januar 1692 fremkom Købmand Peder Nielsen Tamstrup⁶⁶ og beklagede sig paa Bytinget over, at han med Hustru og Børn levede Dag og Nat i største Vove og Fare for, at den murede Gavl paa Herman Samuelsens store tolofts Hus skulde falde ned paa hans Hus; der blev saa udmeldt Synsmænd til at besigtige Bygningen, som Herman Samuelsen sidst havde boet i, og da det befandtes, at den østre Gavl paa det toetages teglhængte Hus var ved at skri-

⁶² a. St. 1662 Bl. 113, 115.

⁶³ Sæby Tgb. 7. Jan. 1680.

⁶⁴ Datter af Otto Christensen, Købmand i Sæby, død o. 1660, og Barbara Pedersdatter.

⁶⁵ Sæby Tgb. 26. Novbr. 1684, Bl. 31 b, samt 3. Decbr. 1684.

⁶⁶ Søn af Raadmand Niels Sørensen i Sæby og Margrete Lauridsdatter Tamstrup og gift med Anne Lauridsdr. Rhuus.

de ud, lod Øvrigheden Huset nogenlunde istandsætte med Materiale fra det til Gaarden hørende Bryggerhus, der var helt nedfalden.⁶⁷ Der var paa hin Tid mange øde Gaarde i Sæby, som stod og smuldrede hen, og Folk stjal ideligt af Materialerne fra dem; Sæby var paa Grund af Fladstrands Opkomst inde i en Trængselstid, som sent fortog sig, og Byen naaede aldrig mere op til sin fordums Velmagt.

3. Juni 1692 skødede Herman Gesmell til Skipper Thomas Lydersen sit Hus med tilhørende Markjord. Huset laa øster i Byen paa nordre Side Algade, og Grunden strakte sig ned til Aaen.⁶⁸ Herman Gesmell synes da at være flyttet fra Sæby, maaske til Fladstrand eller som Forpagter af en Herregaard i Egnen. Ved hans Begravelse i Sæby Kirke ønskede hans Svigersøn, Niels Sørensen (Wirenfeldt), at Alterlysene maatte brænde under Kistens Nedsættelse i Graven, men det vilde Præsten ikke tillade, skønt der blev tilbudt Kirken et Par nye Lys derfor.⁶⁹

I 1. Ægteskab havde Herman Gesmell 3 Børn, af hvilke 2 levede 1679, og i 2. Ægteskab var der mindst 5 Børn.⁷⁰ Børn a—f.

- a. Johanne Marie Gesmell, dbt. Aalborg 23. Aug. 1671.
- b. Anna Gesmell, dbt. Aalborg 20. April 1674.
- c. Samuel Hermansen Gesmell, dbt. Aalborg 18. Febr. 1676.
- d. Peder Hermansen Gesmell, dbt. Aalborg 13. April 1679.
- d. Et Barn, f. Sæby o. Novb. 1684, nedsat i Sæby Kirke 20. Juli 1686.
- f. Ide (Marie) Gesmell, dbt. Sæby Palmesøndag 1688, død paa Lerbæk i Elling Sogn 15. Decbr. 1773, 80 Aar, 8 Mdr., 3 Dage (galt), nedsat i Sæby Kirke 5. Jan. 1774.

Gift Sæby 21. Febr. 1714 med Niels Sørensen (Wirenfeldt), f. Sæby ... 1682, død paa Lerbæk 1762, begr. i Slægtens Gravsted i Sæby Kirkes Kor, 5. April, Søn af Byfoged i Sæby Søren Nielsen og Birgitte Ottedatter.

Niels Sørensen, der var Købmand og boede i Sæby 1731, blev 8. Juli 1719 Landfoged og Tolder paa Læsø, men afskediget 5. Marts 1744, fordi han ikke trods Paabud

⁶⁷ Sæby Tgb. 7. Jan. og 13. Jan. 1692.

⁶⁸ a. St. 3. Juni 1692.

⁶⁹ Sæby Kirkes Regnskabsbog Bl. 83.

⁷⁰ Arkivar S. Nygård takkes for enkelte Oplysninger.

1742 opholdt sig paa Øen, men paa sin Hovedgaard Lerbæk i Elling Sogn, som han havde købt 1740.⁷¹ Endvidere ejede han Skaarupgaard i Tolne Sogn og var Kancelliraad. Ægteparret havde flere Børn, der antog Navnet Wirenfeldt. Niels Sørensen var Broder til den kendte Storkøbmand i Kbh., Ejer af Dronninglund og Grønlands Protektor, Jakob Severin.

2. Johanne Samuelsdatter Gesmell, f. Sæby 1643, død Sæby 27. Juni 1713, 70 Aar, gift o. 1668 med Købmand, 1673—1682 Borgmester og derefter 1682 Byfoged i Sæby Christen Lauridsen Rhuus, f. Sæby 5. Jan. 1646, død Sæby 1. Maj 1709, Søn af Borgmester i Sæby Laurids Nielsen Rhuus og Anne Christensdatter Riber.

Christen Rhuus var en fremragende Person og en formuende Mand, og da hans Ægteskab var barnløst — der havde kun været et dødfødt Barn — testamenterede Ægteparret dets rige Midler til offentlige Institutioner i Byen (Kirke, Skole, Hospital, Præste-Kapellan-Rektor- og Byfogedembedet),⁷² ligesom de havde været i høj Grad offervillige overfor deres Sognekirke, i hvilken de blev begravet og hvor der er Epitafium med Portrætter af dem.

- C. Margrete Hermansdtr. Gesmell, f. Sæby o. 1617, begr. Sæby 24. Decbr. 1688, gift før 26. Okt. 1634⁷³ med Borger og Købmand i Sæby Erik Jensen Vendelbo. Han købte 7. Marts 1638 Jord i Kathaven sønden for Byen af sin Farbroder Otto Thomsen Vendelbo, Byskriver i Sæby, og Hustru Maren Madsdatter.⁷⁴ 1653 tiltalte han fhv. Borgmester Hans Nielsen Gram for Regnskabsmellemværende,⁷⁵ og 16. Marts samme Aar tiltalte han Borgmester Peder Christensen Knivholt for Urigtighed med hans Hustrus Broderbørns Arv.⁷⁶ 12. Jan. 1653 solgte han Jord norden for Bakken i Sæby til Skræder Clemen Nielsen og Hustru.⁷⁷

Erik Vendelbo og Margrete Gesmell havde følgende Børn:⁷⁸

1. Anne Eriksdatter, f. Sæby 30. Aug. 1635, levede 1707 i Sæby som Enke efter L a u r s C h r i s t e n s e n.

⁷¹ Rentek. Udnævnelser. Han protesterede mod Afskedigelsen, men uden Nytte. Rentek. Forestill. til Resol. 3. Juli 1744.

⁷² Hofmans Fund. IX.

⁷³ Sæby Tgb. 31. Aug. 1707 efter en da bevaret Kirkebog.

⁷⁴ Sæby Tgb.

⁷⁵ Sæby Raadstuepr. 8. Aug. 1653.

⁷⁶ Sæby Tgb.

⁷⁷ a. St.

⁷⁸ a. St. 31. Aug. og 16. Novb. 1707, 6. Juni 1708.

2. *Katrine Eriksdtr.*, f. Sæby 1637, død 1639.
3. *Maren Eriksdtr.*, f. Sæby 1638, død 1639.
4. *Herman Eriksen Vendelbo*, f. o. 1640, rejst fra Sæby til Ostindien o. 1667, død paa Skibet.
5. *Jens Eriksen Vendelbo*, f. o. 1643, død i Skæve før 1707.
6. *Katrine Eriksdtr.*, f. Sæby 1645, rejst fra Sæby til Westphalen, gift med Hans Krøktaa.
7. *Gert Eriksen Vendelbo*, f. og død 1648 i Sæby.
8. *Maren Eriksdtr.*, f. Sæby 1648, levede 1707 i Kbh.
9. *Kirsten Eriksdtr.*, f. Sæby 1650, død Kbh. 1707, gift med Gæstgiver *Anders Sørensen* i »Den kronede Stork« i Lille Færgestræde. Ingen Børn, hver af hendes Søskende arvede 237 Rdl. efter hende.
10. *Lisbet Eriksdtr.*, f. i Sæby 1654, død o. 1706, gift med *Knud Jensen* i Flade By.

Slægten Gjedsmann.

Slægten Gjedsmann⁷⁹ er antagelig af tysk eller nederlandsk Afstamning; vi træffer den i Aalborg 1569, da *Urban Gjedsman* tog Borgerskab som Felbereder der, og hans Søn *Jakob Gjedsman* tog 1584 Borgerskab som Felbereder i Aalborg. Dennes Søn *Urban Jakobsen Gjedsman*, efter hvem Urbangade i Aalborg formentlig er opkaldt, var ligeledes Felbereder i Aalborg, Borgerskab 1617, og han døde i Aalborg, begr. 12. Jan. 1653. I Ægteskab med *Maren Jørgensdatter*, begr. Aalborg 23. Febr. 1645⁸⁰ havde han 3 Sønner og 6 Døtre, der delvis bragte denne Slægtslinie ind i et højere socialt Plan, end den forhen havde indtaget.

Aalborglinien.

Urban Jakobsen Gjedsmanns og *Maren Jørgensdatters* Børn: A—H.

- A. *Jakob Urbansen Gjedsman*, f. o. 1618, begr. Aalborg 19. Maj 1682,⁸¹ var Materialskriver ved Holmen 1632—1651,⁸² Tolder i Aalborg 1651, Borgmester der 1675, »skød sig selv ihjel« antagelig af Frygt for en nedsat Kommission,

⁷⁹ For adskillige Notater om denne Slægt takker jeg Hr. Ingeniør Vilh. Marstrand.

⁸⁰ Skifte i Aalborg 8. Jan. 1646.

⁸¹ Død i Budolfi Sogn, begr. i Frue Kirke.

⁸² Han maa altsaa være kommet der som Dreng. Biografi i Tauber og Nielsen: Embeds og Bestillingsmænd i Aalborg S. 107.

der skulde revidere Byens uordentlige Regnskaber. Gift Aalborg 28. Novbr. 1658 med Johanne Hansdatter, f. o. 1639, død Aalborg 3. Marts 1670, Datter af Borgmester og Tolder i Aalborg Hans Sørensen og Ane Bendtsdatter (Benzon). Jakob Urbansen havde 7 Børn: 1—7.

1. Ane, f. og d. 1660.
 2. Urban, f. og d. 1662.
 3. Anne Marie, f. 1663, d. 1665.
 4. Karen Jakobsdtr. Gjedsman, født Aalborg 6. Juli 1664, død 11. Jan. 1739 (Solbjerg). Gift Aalborg 22. Okt. 1685 med Laurids Mortensen Kjærulf, f. o. 1647, død Januar 1729, begr. Solbjerg 25. Febr., Ejer af Wiffertsholm, adlet 1724.⁸³ 2 Sønner, 2 Døtre.
 5. Hans Jakobsen Gjedsman, dbt. Aalborg 10. Juli 1666, nærmere ukendt.
 6. Urban Jakobsen Gjedsman, dbt. Aalborg 5. Juli 1667, Premierløjtnant, blev fanget i Slaget ved Helsingborg 10. Marts 1710 og døde i Fangenskab før 15. April.⁸⁴
 7. Søren Jakobsen Gjedsman, dbt. Aalborg 23. Aug. 1668, nærmere ukendt.
- B. Johanne Urbansdtr. Gjedsman, f. o. 1619, død, gift I Aalborg 7. Decbr. 1636 med Købmand Peder Nielsen Boesen, født Hannæs o. 1600, begr. Aalborg 28. Aug. 1649, gift II Aalborg 27. Jan. 1658 med Købmand Laurids Jensen, f. 1627 i Aalborg, død Aalborg 8. Aug. 1684. I 1. Ægteskab havde hun 8 Børn, af hvilke Jakob Pedersen Bruun blev Præst i Skæve og Urban Pedersen Bruun blev Præst i Tømmerby-Lild (se Hauch Fausbøll og Hiort-Lorenzen »Patriciske Slægter« III: Bruun). I 2. Ægteskab havde hun 2 Børn.
- C. Anne Urbansdtr. Gjedsman, f. 1621, begr. Aalborg 18. Okt. 1699, gift Aalborg 20. Novbr. 1639 med Jakob Mortensen Riber i Aalborg.
- D. Jørgen Urbansen Gjedsman, f. 1623, levede 1646, nærmere ukendt.
- E. Maren Urbansdtr. Gjedsman, f. o. 1627, død, gift I, Aalborg 6. Aug. 1654 med Niels Sørensen Raakjær, Købmand i Aalborg, gift II Aalborg 1680 med Johan Nielsen.
- F. Anders Urbansen Gjedsman, f. 1628, begr. Aalborg 28. Jan. 1664, gift med Marta Willumsdatter.

⁸³ C. Klitgaard: Kjærulfske Studier 158.

⁸⁴ Personalh. Tidsskr. 3. V. 27.

- 1 Søn Willum Andersen Gjedsmann, dbt. Aalborg 15. Decbr. 1661, begr. 2. Maj 1668.
- G. Maren Urbansdtr. Gjedsmann, dbt. Aalborg 19. Maj 1633, død Aalborg 23. April 1680, gift Aalborg 18. Marts 1660 med Magister Christen Mortensen, f. o. 1620, død 1668, Rektor i Aalborg 1653—68. 5 Børn, af hvilke Sønnen Morten Christensen blev Præst i Hjermand-Le-Hjortsvang.
- H. Anne Urbansdtr. Gjedsmann, dbt. Aalborg 30. Aug. 1638, død, gift Aalborg 25. Aug. 1661 med Søren Jensen af Fladstrand.

Sæbylinien.

En Broder til ovennævnte Urban Jakobsen Gjedsmann var Andreas Jakobsen Gjedsmann, f. o. 1595, der 1633 var Felbereder og Raadmand i Sæby, hvor han døde o. 1665. Han var Ejer af Sæby Stampemølle, som han 24. Aug. 1660 solgte til sin Søn Søren,⁸⁵ og 1661 medunderskrev han Suverænitetssakten som Delegeret fra Sæby. Han var gift (1642) med Volborg Oulfsdatter,⁸⁶ men det er sandsynligt, at han har været gift før med en anden, idet Efterkommernes Navne ikke tyder paa, at Volborg var Moder til hans Børn. Børn A—D.

- A. Urban Andreasen Gjedsmann, f. o. 1629, død 4. Jan. 1688 paa Klitgaard i Nørholm Sogn ved Nibe, Ridefoged til Restrup og tidligere (1658—59) paa Vang i Sulsted Sogn. Gift I 21. Okt. 1660 i Nørholm med Maren Jensdatter Klitgaard, f. o. 1610, død 21. Febr. 1679 paa Klitgaard i Nørholm Sogn. Hun var 1659 blevet Enke efter Søren Bertelsen Kjørulf i Klitgaard.⁸⁷ Urban Gjedsmann ægtede 2. Gang 19. Sept. 1679 i Nørholm Anna Poulsdatter Niemann, f. o. 1658, død 20. Sept. 1680, og 22. Marts 1682 ægtede han i Nørholm Kirsten Nielsdatter, der 1694 levede i Nibe. I Nørholm Kirke findes Ligsten over Urban Gjedsmann og hans 2 første Hustruer; dens Data er paa flere Punkter afvigende fra Nørholms Kirkebog, der her er fulgt.

Urban Gjedsmann havde af andet Ægteskab Datteren Maren Urbansdtr. Gjedsmann, hjemmedøbt, fremstillet i Kirken 27. Septbr. 1680, samme Dag, som Moderen blev begravet, død Nibe o. 1715, gift I med Købmand Poul Popp Clemensen Weidemann i Nibe, død 1709,

⁸⁵ Sæby Tgb. 23. April 1662.

⁸⁶ a. St. 9. Febr. 1653.

⁸⁷ C. Klitgaard: »Kjørulfske Studier« S. 88 og Personalhist. Tidsskr. 8. IV. 137.

gift II med Købmand Anders Jensen Koch i Nibe, død 15. Sept. 1726. Da Maren Gjedsmanns Moder jo døde ved hendes Fødsel, blev hun antaget som Plejebarn af Fasteren Maren i Nibe.

B. Søren Andreasen Gjedsmann, f. Sæby o. 1630, begr. Sæby 25. Aug. 1691. Var 1652 Felbereder i Fladstrand og 1660 Ejer af Bangsbo Stampemølle, havde Borgerskab i Sæby af 22. Decbr. 1652 og flyttede 1660 hertil, hvor han købte Faderens Stampemølle og 1663/64 var Kirkeværge. Foruden at være Felbereder var han Bartskeer, og 1675 var han 10 Gange paa Hirsholmen for at kurere Præsten der Jens Pedersen Huger, som var faldet og havde »skævret« sit ene Ben. Præstens Søn, Peder Jensen Huger, der 1678 tjente paa Bangsbo, blev i den Anledning stævnet for Bartskeerløn 5 Rdl. og Medicin 4 Rdl.⁸⁸ Søren Gjedsmann var (1653) gift med Margrete Wilsbech, f. o. 1635, død før 1691, Datter af den rige Ridefoged til Asdal og Borger i Sæby Rasmus Wilsbech og Anne Jørgensdatter. 28. Septbr. 1653 gav Søren Gjedsmann Afkald for hendes Arv efter Faderen.⁸⁹ Børn: 1—4, (flere kendes ikke).

1. Rasmus Wilsbech Sørensen Gjedsmann, f. Sæby o. 1664. Var 1684 Felberedersvend hos Faderen⁹⁰ og var 23 Aar gl., da han 28. Marts 1688 gav Faderen Afkald for Mødrenearv; boede 1692 i Melsomvig i Norge,⁹¹ da han sammen med Søsken og Svoger gav Byfogeden i Sæby Afkald for Arv efter Forældrene og samme Dag solgte sine Parter i Ejendommen i Sæby til sin Broder og sin Svoger.
2. Anne Sørensdatter Gjedsmann, f. Sæby 1665, død Møllergaard i Lyngdrup i Horsens Sogn 1. Okt. 1700, gift o. 1693 med Christen Christensen Leth, f. Møllergaard i Lyngdrup 14. Febr. 1670, død 17....., Ridefoged til Langholt, gift II Inger Hansdatter Saltum.⁹² Han gav 19. April 1693 Afkald for Anne Gjedsmanns Arv og solgte hendes $\frac{1}{8}$ efter Faderen arvede Gaard til hendes Broder Andreas.⁹³
3. Andreas Sørensen Gjedsmann, f. Sæby o. 1668, død efter 1711, ses ikke død i Sæby indtil 1760. Var 1691 Felbereder i Sæby, (Borgerskab 1691), hvor han da

⁸⁸ Sæby Tgb. 29. Maj 1678 og 11. Juni 1679.

⁸⁹ Tgb.

⁹⁰ a. St. 21. Maj 1684.

⁹¹ a. St. 21. Septbr. 1692.

⁹² Aalborg Amts Aarb. I. 257. C. Klitgaard: Hvetbo H. II. 258.

⁹³ Sæby Tgb.

overtog Faderens Forretning og 21. Septbr. 1692 fik Skøde af sine Medarvinger paa deres Parter af Faderens Gaard paa østre Side af Søndergade. 1691 var han i Gæstgiver Gert Christensens Hus i Slagsmaal med Clemen Lorentz fra Sæbygaard, og 27. Jan. 1692 blev de begge dømt til at give Bøde.⁹⁴ Solgte 27. Maj 1711 sin iboede Gaard i Sæby til Per Mikkelsen. Gift o. 1692 med Ellen Pedersdatter Fæbroen, f. 16..., død 17..., Søster til Købmand Niels Pedersen Fæbroen i Sæby (Borgerskab 1688), der 1696 pantsatte Løsøre til Gjedsmand og kort efter døde.⁹⁵ Gjedsmand hørte til Sæbys Honoratiores.

Andreas Gjedsmand og Ellen Pedersdatter havde 9 Børn, hvoraf 6 døde som unge:

- a. Søren Andreasen Gjedsmand, dbt. 6. Trin. 1693, begr. Marts 1698.
- b. Margrete Andr. Gjedsmand, dbt. Trin. 1695.
- c. Elsebe Andr. Gjedsmand, dbt. Remin. 1697.
- d. Kirsten Andr. Gjedsmand, dbt. 3. Paasked. 1699, begr. 5. Aug. 1699.
- e. Kirsten Andr. Gjedsmand, dbt. 20. Aug. 1700, begr. Mandag eft. Sexag. 1701, 20 Uger.
- f. Frederik Andreasen Gjedsmand, dbt. 14. Trin. 1702.
- g. Søren Andreasen Gjedsmand, dbt. 14. Trin. 1702, begr. 24. Okt. 1702.
- h. Anne Andr. Gjedsmand, dbt. Trin. 1705.
- i. Peder Andreasen Gjedsmand, dbt. Trin. 1709, begr. 15. Aug. 1709.

Et af ovennævnte Børn blev begr. 27. Juni 1710.

4. Kirsten Sørensdatter Gjedsmand, f. Sæby o. 1673, død Sæby 23. April 1699, gift Sæby 1692 med Peiter Peitersen Wolgast, f. o. 1668 (ikke i Sæby), død efter 1717,⁹⁶ Søn af Bartskær Peiter Peitersen Wolgast i Sæby⁹⁷ og Else Villadsdatter. Peiter Wolgast den yngre tog 1693 Borgerskab i Sæby, hvor han var Guldsmed. Han blev gift II med Karen Pedersdatter. Solgte 1709 en Gaard i Sæby til Præsten Jens Steinfeldt i Albæk⁹⁸ og sad 1710—12 fanget i Gøteborg. Med Kirsten Gjedsmand havde han 3 Sønner og 2 Døtre, der alle døde som smaa med

⁹⁴ Sæby Tingbog.

⁹⁵ a. St. 29. April og 6. Maj 1696.

⁹⁶ Ses ikke død i Sæby indtil 1760.

⁹⁷ Havde tidligere boet paa Læsø.

⁹⁸ Sæby Tgb. 13. Marts 1709.

Undtagelse af Sønnen Søren Peitersen Wolgast, født i Sæby 1694, som 1717 gav Faderen Afkald for Arv efter Moderen.⁹⁹

- C. **Johanne Andreasdatter Gjedsmand**, f. o. 1635, død Sæby 1682,¹⁰⁰ gift med Skomager **Christen Mikkel-sen**, f. 1644, begr. 6. Maj 1698, der o. 1683 blev gift II med **Else Lauridsdatter Rhuus**, Datter af Borgmester i Sæby **Laurids Nielsen Rhuus**. Johanne Gjedsmand havde Børnene: **Urban Christensen**, der 1699 tog Borgerskab i Sæby, **Gertrud C.** og **Mette C.**¹⁰¹
- D. **Maren Andreasdatter Gjedsmand**, f. Sæby 1637, død Nibe 6. Maj 1719, gift I (1662) med Kaptajn, 1675 Major **Conrad Wichmann**, f. o. 1712, død Nibe 2. April 1681,¹⁰² gift II 1682 med Birkefoged i Nibe **Knud Pedersen**, f. 1637, død Nibe 23. Febr. 1715; Epitafium i Nibe Kirke, som Knud Pedersen og Hustru 1707 forærede et stort Pulpitur.¹⁰³ Conrad Wichmann fik 19. Novbr. 1662 af sin Svigerfader Skøde paa et Hus med Have i Sæby,¹⁰⁴ han var da Kompagnichef i Dronningens Livregiment Dragoner under Oberst Eiler Holck, men Regimentet var da uberedent og blev et Infanteriregiment. Maren Gjedsmand havde ingen Børn, men antog i Barns Sted sin forannævnte Broder Urbans Datter Maren.

Slægten Heuffelder.

29. Marts 1611 tog en Tysker **Jürgen Heuffelder** Borgerskab som Apoteker i Aalborg,¹⁰⁵ men i Fastelavn 1614 blev Apoteker **Johannes Hoberus Gildebroder** i Guds Legems Lav i Aalborg,¹⁰⁶ og da Hoberus, der 27. Juni 1622 fik Bevilling til at drive Apotek i Viborg, alligevel blev i Aalborg til i hvert Fald 1633, kunde Heuffelder næppe begaa sig her, og han flyttede da til Sæby, hvor han drev et uprivilegeret Apotek. Vi ved ikke meget om hans Virksomhed her; men 1630 var han sammen med en Vogn Poulsen i Hjørring og blev der »ilde begegnet« af den noget voldsomme Raadmand **Mads Christensen**, som i den Anledning blev tiltalt for Vold.¹⁰⁷ Efter »Kejserkrigen« 1627—29, der med-

⁹⁹ a. St. 1717 Bl. 199.

¹⁰⁰ Skifte 7. Aug. 1682.

¹⁰¹ Sæby Tingbog 7. og 21. Jan. 1685.

¹⁰² Udførlig Biografi i Hirsch. Samlinger vedrørende Officerer.

¹⁰³ C. Klitgaard: »Nibe Bys Hist.« S. 175 og 177.

¹⁰⁴ Sæby Tgb. Bl. 173.

¹⁰⁵ »Aalborg Bys Bog« 1535—1627.

¹⁰⁶ Gildets »Liber vivorum«. Om Hoberus henvises iøvrigt til Kancelliets Brevbøger« 1632.

¹⁰⁷ Hjørring Tingbog 31. Aug. 1630.

førte almindelig Forarmelse, var det vist smaat med Apotekernæringen i Sæby,¹⁰⁸ og Heuffeldtt (eller Heuffelder) forlod da Byen, antagelig i Slutningen af 1632. 16. Januar 1633 indstævnedes hans Søn Maximilianus Jørgensen Raadmand Peder Christensen Knivholt og en Del Borgere for Raadstueretten, fordi de var inddraget i hans (Maximilians) Bo uden Lov og Dom og havde taget hans Gods,¹⁰⁹ og da Peder Christensen Knivholt berettede, at det skete Udlæg var foretaget i Henhold til Raadstueretsdom over Jørgen Apoteker, lod Maximilian 13. Febr. 1633 i Raadstueretten fremlægge og læse et tysk Brev, dateret Krastrup 10. Febr. 1633, i hvilket Apoteker Heuffeldtt lader Borgmester og Raad i Sæby vide — i Anledning af Peder Christensen Knivholdts Stævning — at han kun er at finde paa Krastrup hos den ædle Junker Niels Friis; hans Søn staar ikke længer i hans Tjeneste, og selv har han ikke noget med Magistraten i Sæby eller den med ham at skaffe, da han ikke længer driver Handel eller Vandel i Sæby.¹¹⁰

Vi hører derefter ikke mere til Apotekeren; men 10. April og 1. Maj 1633 tiltaltes hans i Sæby efterladte Hustru *Wibeke Brumkost* for Betaling for noget Lærred, og 1. Febr. 1637 tiltaltes salig Jørgen Apotekers Arvinger for 2 Mk. 6 Skill. kongelig Skat; paa dette Tidspunkt var Apotekeren altsaa død.¹¹¹ Enken stævnedes 13. Novbr. 1639 af Byfoged og Tolder i Sæby Jens Thomsen Rosmus for forfalden Told og Akcise.¹¹² Hun levede endnu 1642, da hun anføres i Kirkens Stolestaderegister.

Heuffelder havde mindst 2 Børn, nemlig:

1. **Jørgen Jørgensen Heuffelder**, der kaldes Apoteker og svor sin Borgered i Sæby 14. Septbr. 1636, hvorfor han betalte 2 Sletdaler.¹¹³ Da Folk, der var født i Sæby, ikke betalte Borgerskabspenge, var Jørgen altsaa født før Faderens Ankomst til Byen. Jørgen Jørgensen Apoteker nævnes ogsaa som Borger i Sæby 10. Jan. 1638.¹¹⁴ Han var Ungkarl, da han 7. Novbr. 1638 opsagde sit Borgerskab i Sæby, hvor han ikke længer vilde drive Næring og Købmandskab, men han blev dog boende i Byen, hvor han 10. Juli 1639 stod tiltalt for at have gjort »Perlament« mod Kæmneren og Bysvendene. Magistraten tilbød at lade Sagen falde mod, at han gav 1000 Tagsten til Kirken, og han maatte derefter vinde Borgerskab igen, — dog Kongesagen uforkrænket. Heuffelder tilbød at give 500 Sten,

¹⁰⁸ 1630 solgte han Blækpulver til Sejlstrup Slot.

¹⁰⁹ Sæby Raadstueprotokol 16. Jan. 1633.

¹¹⁰ a. St. 13. Febr. 1633.

¹¹¹ Raadstuepr.

¹¹² Rp.

¹¹³ a. St.

¹¹⁴ Sæby Tingbog.

men vilde dog give 1000 Sten, hvis Magistraten ogsaa vilde holde ham fri for Kongesagen. Sagen udsattes. Jørgen flyttede 1642 til Fladstrand, hvor han var Købmand.¹¹⁵

2. Maximilianus Jørgensen Heuffelder (Højfeldt) var 1633 Borger og Købmand i Sæby og ejede en Gaard der. 25. April 1638 pantsatte han denne Gaard med Have og Tilliggende og som han selv beboede til Borgmester Hans Nielsen (Gram) og Hustru Katrine Markvorsdatter som Sikkerhed for 60 Sletdaler, som Hans Nielsen efter »hans venlige Begæring til sin Nuytes og Brugs Forfremmelse« havde kautioneret for til Skipper Authe Milousen, Ahus, Vlielandt i Holland. Pengene var Betaling for Specerier og Varer.¹¹⁶ 1642 vilde Hans Nielsen forhverve Sandemandstov for Vold over Heuffelder, fordi han imod Udvisning og Forbud blev boende i sit Hus, saa Pengene til Hollænderen har Hans Nielsen nok maattet betale. Sagen søgtes dog jævnet,¹¹⁷ men Heuffelder synes derefter at have forladt Sæby, da hans Navn ikke træffes i Kirkens Stolestaderegister fra 1642, men han var der atter 1649.

Maximilian Heuffelder blev 1634 gift med Karen Laursdatter fra Sæby, Stifdatter af Raadmand Peder Mikkelsen Riber, død 1640 (Søn af den rige Borgmester Mikkell Riber og Broder til Søren Mikkelsen Riber, der o. 1618 var Borgmester i Sæby). Peder Riber var 1604 gift med Borgmester Søren Christensen Guldsmeds Datter Maren Sørensdat-ter,¹¹⁸ der i et tidligere Ægteskab med en Laurs maa have været Moder til ovennævnte Karen Laursdatter. 1625 havde Karen Proces for Landstinget med sin Stiffader angaaende Arven efter sine Forældre, og da fremkom Stiffaderen med den usandsynlige Paastand, at i de 8 Aar, hun var hjemme, (ca. 1600—1608) havde hun faaet 235 Opleder (∴ Chemisetter), og da hendes Fæstesøl holdtes (1608—1609), havde han købt 4 Tønder Øl samt Vin for 6 Daler. Senere havde han til hendes Bryllup købt, hvad der behøvedes saa nær som 5 Fade Øl, 2 Nødkroppe og noget Flæsk, som Brudgommen betalte. Hun havde ogsaa faaet et fornemt Udstyr af Gangklæder, Sengeklæder, Sølvstøj m. m. (se »Vendsysselske Aarbøger« 1931, S. 161), og Peder Mikkelsen udtalte yderligere, at hun uden hans Vidende havde faaet 6 Guldrosenobler, 1 Portugaløse, 2 Sølvskeer, 1 Sølvstob paa 20 Lod, 1 Guldring m. v.¹¹⁹

¹¹⁵ Sæby Raadstuepr. Vennebj. Herreds Tgb. 13. Nov. 1643.

¹¹⁶ Sæby Tingbog 1638 Bl. 93.

¹¹⁷ a. St. 23. Marts 1642. Bl. 33 og 45. Tingbogen meget makuleret.

¹¹⁸ »Vendsyssel Folk og Land« III, 34. Han ægtede 2. Gang Karen Andersdatter (Sæby Raadstuepr. 8. April 1640).

¹¹⁹ Viborg Landst. Dombog A. 1625, Bl. 252 ff.

Den Mand, med hvem hun 1608—09 i en Alder af 15—16 Aar blev gift, var Daniel Bastiansen Truttmann, antagelig en Tysker, der var Købmand i Sæby. Han forlod imidlertid Sæby 1619—20, efterladende sig en Del Kreditorer samt Hustru og Børn. 2. Marts 1633 havde Karen Laursdatter indstævnet den bortrømte Mand til Viborg Landsting for Vidne at paahøre angaaende, at han for over 13 Aar siden var draget fra hende med den største Del af deres Formue og ikke senere havde ladet høre fra sig, men hun havde siddet forladt og i største Elendighed med sine mange Børn. Ligeledes indkaldte hun hans Kreditorer til Deling af hans Bo. Ved Kapitelsdom af Aalborg Konsistoriehus (Tamperretten) 18. Decbr. 1633 blev hendes Ægteskab med Truttmann ophævet, og hun fik Tilladelse til at gifte sig paany,¹²⁰ og før 9. Juli 1634 var hun gift med Maximilianus Heuffelder.¹²¹ Boet efter Truttmann er vel næppe blevet delt mellem Kreditorerne, thi efter hendes andet Ægteskab fik hun adskilligt Bryderi med dem. Daniel Truttmann havde 1619 laant godt 25 Sldr. af Christen Laursen i Gadholt i Understed, hvilket Beløb hun dømtes til at betale hans Arvinger, og 1616 og 1618 havde Truttmann udstedt Gældsbeviser til Jakob Christensen i Langtved, hvilke Sønnen Christen Jakobsen i Øksenhede krævede indfriet. Sidstnævnte Sag kom for Landstinget, og senere blev der Proces om Sagens Omkostninger.¹²² Endvidere havde Heuffelder Proces med Raadmand Peder Mikkelsen Riber i Sæby om den Gaard, han boede i.¹²⁴

Af Daniel Truttmanns og Karen Laursdatters mange Børn har jeg kun truffet Magdalene Danielsdatter Truttmann, den »ærlige, gudfrygtige, fromme og dydige Pige«, der 6. Juni 1638 paa Sæby Byting fik Skudsmaalsvidne af Magistrat og menige Borgerskab om, at hun var ægte født i Sæby, hendes Fader den »ærlige og velagtede Mand« o. s. v. og Moderen »den ærlige, gudfrygtige, kristelige, fromme, fine og dydige Dannekvinde« o. s. v. — Sæby Byskriver brugte stedse mange slige Adjektiver.

1649 træffer vi endnu Maximilian Heuffelder boende i Sæby, men 1651 var han Toldvisitør i Skagen, hvor hans Hustru Karen Laursdatter blev begravet 5. Søndag i Fasten 1653, 60 Aar gammel.¹²⁵ Han ægtede derefter 21. S. e.

¹²⁰ Sæby Tingbog 28. Febr. 1638.

¹²¹ Sæby Raadstuepr. 9. Juli 1634.

¹²² Sæby Tgb. 31. Jan. 1638.

¹²³ a. St. 10. Januar, 30. Maj og 20. Juni 1638.

¹²⁴ a. St. 17. Jan. 1638.

¹²⁵ Skagens Kirkebog.

Tr. 1654 i Skagen Anne Pedersdatter, med hvem han havde Børnene Jørgen, f. 1656, død 1658; Gert, f. 1658; Vibeke, f. 1661, og Jørgen, f. 1663.¹²⁶

Familien synes at have forladt Skagen.

¹²⁶ Moderen til ham kaldes i Kbg. fejlagtig Anna Nielsdatter.